

"Çoklu kültür içinde zarafeti özümsüyorsun"

Rengigül Ural'ın kendi hayatından izler taşıyan "Rengigül" adlı romanını yayınladı. Yayınladı diyoruz zira eser basılı olarak değil e-kitap formatında okurla buluştu. Biz de Rengigül Ural ile romanı ve e-kitap tercihi üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik.

İhsan Dindar - Milliyet Sanat

E-Kitapların basılı yayınların önüne geçip geçemeyeceğinin tartışıldığı dönemde elektronik bir kitap yayınlama kararı aldınız. Neden bu formatı tercih ettiniz?

"Atalarımız hiç yaşamamış olmasın, torunlarımız yaşananları bilsin" diye yola çıktık. Bu yol 150 yılı kapsayan zor ve meşakkatli bir yoldu. Ancak, bir o kadar zevkli bir serüvendi. Yıllar geçtikçe ve annemin babaannesi Rengigül Hanım ile başlayan kitap bitmeye başladıkça, daha çok yolumuz olduğunu anladık. Bu arada başka kitaplar da bitti, yarılındı. Yazma serüvenim, eşimle birlikte anı-inceleme konusundaki görsel araştırmalarımız devam ederken, yayınevi araştırmalarımız başlamıştı. 2015 yılının Aralık ayından, 2017 Ekim ayına kadar; yayınevi ve matbaa gözlem ve deneyimlerimiz, dijital dünyaya adım atmakta olan ülkemizin "kâğıthane sektörü", tam "Aziz Nesin"lik idi. Ve bunları sırası geldiğinde kurgulayarak kaleme almayı düşünüyorum. Devir de değişmekte idi, internet hızı ile hızlı... Ülkemiz de bu değişime geç de olsa adım atmak zorunda idi.

"Flora of Turkey" yâni "Türkiye'nin Doğal Bitki Örtüsü" daha ben küçük bir çocukken İskoçya'nın Edinburgh şehrinde (ne ilginç ki) yazılmaya başlamıştı ve babam ilk Türk botanik bilim insanı olarak sınavlardan da geçerek kabul edilmişti. Bugün, hâlâ ülkemizde kâğıt dolar ve euro ile ithâl ediliyor! 994 sayfa "Rengigül" kitabı basıldığında 4 kg. Hem ağaç kesilecek, hem ithal ürün kullanılacak, hem yerel kalacak!

Botanik profesörü babam Faik Yaltırık'ın ruhunu şad ettiğim, e-postalarımızda kullandığımız uyarılar var.

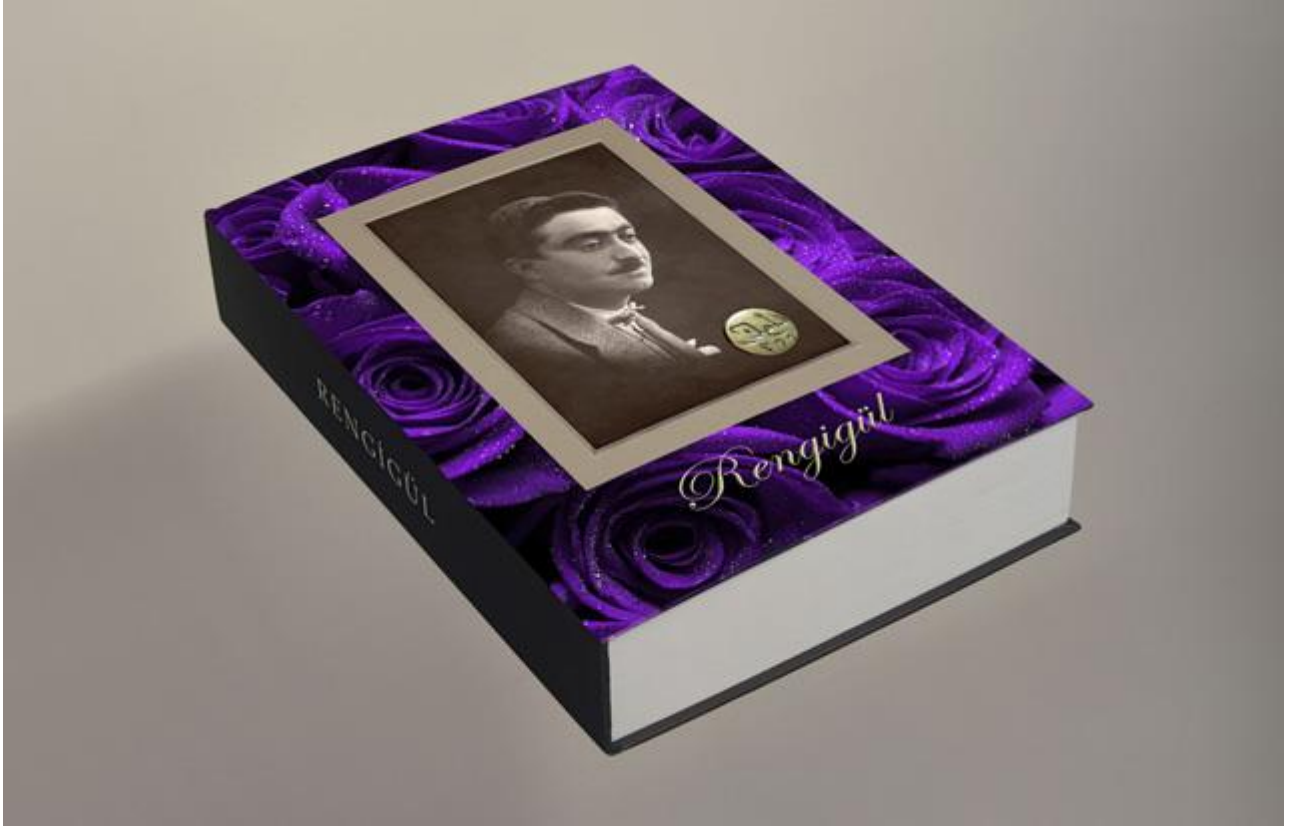
"Bir ağaç kurtarın... Lütfen gerekmedikçe bu e-postanın yazıcı çıktısını almayın."

"Bir ton kâğıt için 17 olgun ağaç kesiliyor. Yazdırmadan önce lütfen çevremize karşı olan sorumluluklarımızı bir kere daha düşünelim."

Bu gibi uyarıları e-postalarımızda kullanırken, neden kitaplar, e-kitap değildi? “E-kitap okuma alışkanlığı ve farkındalığı nasıl yaratabiliriz? E-kitap hediye etmeyi, okura özel imzalı e-kitabı nasıl hayata geçirebiliriz? E-Dünya hızla ilerlerken bizler nasıl faydalı/ekonomik icatlar yapabiliriz?” diye düşünmeden de kendimi alamıyordum. Matbaalar da gelişen ve değişen teknoloji ile nasibini almakta olduğunu gözlemliyordum, tıpkı yayınevleri gibi. Bazı yayınevleri sadece “marka”laşmış yazarların kitaplarını basıyor. Ancak, üzülerem görüyorum ki cep kitabı yapmışlar, büyük marketlerde sepetlerde, yüzüne bakan yok! Ve artık gençler, “Televizyonum yok; gerek yok, ev telefonum yok; gerek yok” diyorlar. Teknoloji ile gelişen ve değişen dünyaya doğmuş gençler minimal, stüdyo evlerde yaşıyorlar. Fotoğraflarını cep telefonlarından çekiverip, saklıyorlar. Kayınpederim karakalemde fotoğrafçılığa geçmiş, siyah beyaz fotoğrafları anilin boya ile renklendirmiş bir fotoğraf ustası. Ânı, karakalem ile yakalayan yok ise, fotoğraf bastırıp albüm yapmak isteyen nasıl azaldıysa, mektuplara yapıştırmak üzere pulun ekşimsi tadı bilinmiyorsa ve bazı meslekler şekil değiştirdiyse bu sektör de şekil değiştirecek.

Dolayısıyla; 150 yılı kapsayan “Rengigül” kitabımdaki deve kervanları ve yaylı, fayton yolculukları nasıl bir nostalji ise, 150 yıl sonra da basılı kitaplar benzer duyguları yansıtacak. Ayrıca, “Yerimiz yok, yeni yayınlara yer açmalıyım” diyerek, bir döneme ışık tutabilecek kaç eser yok olmuştur! Bu boyutu da irdelemek gerek.

Ve ben her kitabımda; “Gelecek 150 yılın sonunda; barış ve sevgi dolu bir dünyayı, el ele “Zarâfetin Zaferi” ile besteledik” ifadeleriyle kaleme alacak bir “cân”a...” diyorum. 150 yıl sonra teknoloji neredeyse, kitaplar da orada olacak! “Tarihe olan ilgi ve sanat yeteneği bizi yirmi birinci yüzyılın teknolojiyle buluştururken, değişimin temposu da insanlığın ufkunu hızla genişletir ” görüşüne saygı duyuyorum.

Kitabınızın konusuna gelecek olursak. Yaşanmış bir göç hikâyesinden yola çıkıyorsunuz. Sizi bu hikâyenin yazım sürecinde en çok etkileyen nokta ne oldu?

Beni göçlerde etkileyen yâni kitabımda bahsettiğim sürgünlerde, savaşlarda, bu süreçteki salgın hastalıklarda en çok etkilenen; çocuklar, gençliklerini yaşayamayan nesiller oldu.

Psikoloji bilimine, pedagojiye yürekten inanıyorum ve çocuklukta geçirilen her olumsuzluğun hayat boyu silinmediğini gözlemliyorum. Bu ise önce kendisini, ailesini, çevresini olumsuz etkiliyor.

Atatürk'ün baba soyundan olan anneannem Bedia Hanım'ın babası Selânikli Yüzbaşı Sami Atam, Trablusgarp Savaşı'nda (iki yıl) esir düşüyor. Bedia Hanım, Rengigül Hanım'ın torunu Bedri Bey ile evleniyor. Bedri Bey ise işgal yıllarında kendi doğup, büyüdüğü evini özlediği için çocuk aklı ile bahçesine, evine gidip, oynamak istiyor. Ancak, işgal askerlerince "kendi evine baktığı için" tutsak ediyor! İşte ne oluyorsa o esarete oluyor! Psikolojisini derinden etkiliyor. Hayat boyu hem çekiyor, hem çektiriyor.

"Rengigül" kitabı sayfa 444'ten;

“O, sinemaya gidemez!

Karanlıkta kalamaz!

Fazla gürültülü ve çocuk ağlamalı yerlerde de duramaz!

Neden mi?

Kızları Gönül ve Güngör’ü gâyet cicili bicili giydirir. Ellerinden tutar, hangi film oynuyorsa; ya Şarlo veya “Laurel ve Hardy” filmlerine götürür. Onları sinemadaki yerlerine oturtur, kendisi dışarıda bekler.

Cambazhâne geldiyse de ip cambazlarını seyretmeye götürür, yine dışarda onları bekler. Kızları, neşe içinde gülerek çıkınca da çocuklarıyla, çocukça mutlu olur.

Savaşta, karanlık yerde tutulduğu için, esir düştüğünde, iffal edileceğinden çok korkmuş. Ne yazık değil mi, esir düştüğü için sinemadan mahrum kalmak! Nedense bu satırlarımın her üstünden geçtikçe, başka diğer mahrum kaldıklarını düşünerek gözyaşlarım kendiliğinden akıveriyor...

Kendi şehrinde, bir gün bir gece esaret ne kadar etkilemiş Bedri Bey’i!”

Sayfa 574’ten;

Ben Kimim?

“Who am I?”

“Her Dilde” ve “Tek Dilde”! “Gönül Dili”nde: Ben kimim?

Güler’in, o minicik pembe dünyasında, nasıl soru işâretleri belirmesin?

Sevinçli yüzü nasıl mahzûn olmasın?

Amca bildiği babası.

Baba bildiği babasının amcası.

Ya babaannesi Rengigül Hanım!

Bedri amcasının güzel kızları, masmavi gözlü Gönül ile ceylan gibi Güngör, öz kardeşleri mi?

“Ben prensesler gibi yaşarken, onlar daha sıkıntıda.”

“Münire yengem de kardeşlerimin annesi değil, o zaman!” diye düşünmeye, sormaya başlar!

Domino taşları teker teker oynamıştır, Güler’in beyninde, minicik hayatında. “Biz seni çok seviyoruz. Sen bizim kızımızsın. Bunu bütün arkadaşlarına söyle.” diyerek sofraya otururlar. Haydar Bey’in meşhur sofrada, mûsikî

konuşmaları konuyu dağıtsa da hafta sonu detaylı anlatılacaktır her şey, Güler'e.

Ve hiçbir şey, eskisi gibi görünmeyecektir Güler'e, bundan böyle. Hani Albert Einstein "Benim Gözümden Dünya" diyor ya "Güler'in Gözlerinden Dünya" nasıl olacaktır?

Güler, yıllar sonra öğrendiği gerçek öyküyü, bir masal gibi dinler.

Neyin, ne olduğunu, ne zaman anlayabilecektir?

Dahası, bir heves başladığı okula giderken, hele sınıfa girerken başka bir dünyaya girmiş gibi olacaktır. Derslerini evde ne kadar, su gibi çalışsa da sınıfa girdiği anda, bütün bildiklerini unutuverecektir! Başarılı bir çocuk olacakken içine kapanacak, utangaçlığı, tutukluğu çok uzun yıllar sonra açılacaktır.

Hevesi kursağında kalarak okula devam etmek! "Oralı mıyım? Buralı mıyım?" sorularıyla, geçecek olan yıllar...

Anne baba o kadar sıcak bir duygu ki, çocuk "Atatürk'ün akrabası" olduğuna sevinemiyor, ilkin. Annesi Bahriye, babası Haydar densin daha iyi, çocuk aklınla."

Bunun gibi ne iç içe geçmiş gerçek hikâyeler var kitapta!

Karşımızda 994 sayfalık bir kitap var. Çok sayıda belge ve kaynağın araştırılmasıyla ortaya çıkmış bir eser. Bu süreçte sizi en çok zorlayan noktalar ne oldu?

150 yılı kapsayan önemli olayların canlı kaynaklarını bulmak ve canlı kaynaklarımın aktarımlarını 400'den fazla kaynak kitap ile örtüştüğünü saptamaya çalışmak, fotoğraflar, kullanım eşyaları, kıyafetler, musikî ile belgelemek zor ama haz veren bir duygu idi. Arkeologların bir medeniyeti gün yüzüne çıkarma heyecanı yaşıyor insana ve gerçeklerle yüzleşiyorsunuz! Kitabı kaleme almaya başladığımdan bu yana anılarını kaleme aldığım pek çok yakınımızı kaybettim. Dolayısıyla, anıları ile yaşayacaklar.

"Rengigül" kitabı sayfa 13'ten;

"Mevlevîlerin "sırlanmak" dediği "sır" değildi yaşananlar. Kaleme alınmamış idi. 1864'den itibaren hâfızalardan kaleme dökmek, o yaşanmışlıklara ruh vermek, canlandırmak, şarkılarla, ninnilerle, resim ve belgelerle beslemek, kaynak kitapları bulmak, seçmek, okumak ve kaydetmek derken, Rengigül Hanım etrafında dönen hikâyemiz, iç içe geçmiş

öykülerden oluşmaya başladı. Bir masal gibi dinlediğim, “Rengigül” anı-inceleme/hâtırat kitabını Mayıs 2011’den beri, yıllar içindeki notları bir araya getirerek, aile büyüklerime sorular sorarak kaleme almaya çalışıyordum. Nâdiren de olsa, mekân-zaman kaymaları olduğunu gözlemliyor, daha derin, avukatların yaptığı gibi, çapraz ateş sorular sormam gerektiğini düşünüyordum. Bir taraftan da fotoğraf incelemenin püf noktalarını özömsüyordum. Günü gününe not tutmak ile kulaktan kulağa nesillere geçen, hâtıra ve gözlemlerin arasındaki farkı da bulacaksınız, satır aralarında. Günlük tutmanın, kaleme almanın, Erzurum Valisi iken Nâzım Paşa gibi rapor yazmanın önemini göreceğiz. Günlük tutulmadığı zaman, yaşanmışlıklar tabii ki dosdoğru anlatılıyor, aktarılıyor ama zaman kaymaları olduğu gibi, isimler de unutuluyor. Hâtıraları kaleme alırken pek de kolay olduğu söylenemez. Şayet elinizde fazlaca bir yazılı ve görsel veri yok ise.”

“Rengigül” kitabı alt-üst soy (Şecere) çalışması yapmak isteyenlere yol gösterici bir kaynak kitap olabilir.

"Kimseye yabancı diye bakmıyorsunuz"

Osmanlı İmparatorluğu'nun hem batı hem de doğusundan gelen göçmenlerden oluşan bir ailenin torunu olarak bu kültürel çeşitliliğin üzerinizdeki etkilerini öğrenebilir miyiz?

Kimseye “yabancı” diye bakmıyorsunuz! Bu çok güzel bir duygu! Bir yere gittiğinizde yarım saatte oraya alışılıyorsunuz.

“Rengigül” kitabı sayfa 905’ten;

“Küçüklüğümde beri, farklı mekânlarda, yerli-yabancı arkadaş çevresinde büyüdüğüm için bana her yer, her millet ve dinden insan "ben"mişim gibi gelir. O nedenle de gittiğim yer, neresi olursa olsun yarım günde alışırım. Bunu, altı yaşında Edinburgh'ta ilkokula yazdırdıkları gün, tek kelime İngilizce bilmeden, annemden ayrılırken gözyaşlarıyla anlamış, İskoç Bulldog Rasty'nin karnında, onunla sohbetle üstümden atmıştım.”

Çoklu kültür içindeki incelikleri, zarâfeti özömsüyorsunuz. Rengigül Hanım’a eşi “Bu gece misafirimsin Rengigül Hanım.” diyor.

Sayfa 189;

“Bu gece misafirimsin” felsefesi; derindir, nefsin terbiyesidir. Misafir etmek bir ömür boyu, ağırlamak. Misafirinize gösterdiğiniz ihtimâm. Ev sahibi de, misafir de usûl, edep bilecek. Simgelerin felsefesine vâkıf olabilmek, üstat Mimar Sinan gibi. Gelin hamamı kurnalarındaki, boynu bükük lâle motifi gibi. Lâle döllence boynunu büküyor, zarâfetle. Doğada var olma vazifesinin simgesini ne güzel işlemiş, başkaca gözlemlerini mimariye yansıttığı gibi. İlham almış doğadan ve yerinde kullanmış. Mimar Sinan gibi bakabilmek, görebilmek, uygulayabilmek.”

Kitabınızı basılı olarak yayınlamayı düşünüyor musunuz? Bu bağlamda yeni bir kitap hazırlığınız var mı? Onun formatı ne olacak?

Kitaplarımın basılı versiyonları sanırım olmayacak. Bundan sonraki nesillerin bırakın dijital okumayı, o kadar vakitleri yok ki “sesli kitap”tan kulaklıkla dinlemeyi tercih ediyor olduğunu da gözlemlemekteyiz. Bakalım daha neler icat olacak?

Büyükada’dan Büyüklere Masallar; “Sinema Prens” e-kitabım çizimlerimle, şimdilerde yayınlanacak. Nisan Prens’in (ki aslında o “İnsan Prens”) devamı. Allah sağlık verirse, deneyimlerimi; “Anı-İnceleme”, “Kişisel Gelişim” ve “Büyükada’dan Büyüklere Masallar” ile devam ettirmeyi düşünüyorum. İlginç bir serüven anı-inceleme; Yahyâ Kemâl’e, Ahmet Rasim’e, Père Dubois’e, Nâzım Hikmet’e, Léo Ferré’ye, Paganini ile tebessüm ederken, Debussy’nin ayışığının pırıltılarını yüreğinizde hissediyorsunuz. Evde de, işte de çalışmayı çok seviyorum ve çalışırken dinleniyorum. Okumayı, yazmayı, çizmeyi, müzikle iç içe olmayı, doğadan beslenmeyi...

Her çalışma sabırla örülmüş bir emek. Emekler başka emeklerle büyüsün, büyütülsün. Kaynak gösterilsin dilerim. “Rengigül” kitabının yazılmasını yürekten arzu eden annem, “Sen en büyük mirası bırakıyorsun” diyerek beni öptü. Bu ata yadigârı mirasa “L’héritage” diyorlar. “Heritage”e benden karınca kaderince, yapabildiğimce bir örnek, bir damla.

ihсан.dindar@milliyet.com.tr